

06.02.1928

№ 258 *

До Укрнауки
музейно-бібліотечна секція.

По суті листа НКО від 8.VIII.1927 р. № 43909, що надісланий до уповноваженого Укрнауки в м. Дніпропетровську проф. Віноградову, справа торкається виключно музейної роботи, і оскільки Краєвий музей найсолідніший з музеїв міста, то й ініціативу скликання між музейної наради передано йому. Не зважаючи на те, що в Дніпропетровському мається фактично 4 музеї, за різними об'єктивними умовами не довелося скликати нараду музеїстів й певно обговорити всі питання, що висунено постановою президії Укрнауки від 2.IV.27, проток. № 17 про музейну справу УСРР.

Але Краєвий музей до певної міри знає думку й вимоги останніх музеїв й на підставі свого досвіду і усних змов з представниками інших музеїв подає такі зауваження.

I. Щоразу відчувається необхідність довести до остаточного завершення систему музейного будівництва взагалі і зокрема виявити, які типи музеїв потрібні в сучасному оточенні, яка перспектива музеїв, яке їх значення і характер внутрішньої роботи.

Музей гадає, що найліпшою системою наших музеїв буде Краєва. Річ у тім, що Україна по своєму соціально-економічному і політичному минулому остільки територіально поділилася, що це стало твердою історичною традицією. Так: Степова Україна - Запоріжжя — це губ. Катеринослав., Херсонська, част. Полтавської, Таврицької; Слобожанщина, Правобережжя і Лівобережжя; всі ці країни зв'язані своєрідними історичними та етнографічними ознаками.

Так само, наближаючись до сучасності, органічно відчувається ця територіальність: так, б. Катеринославщина — Новоросійський край - з Степовою Україною зв'язаний розвиток обробної і добувної промисловості, зосередження різних суспільних елементів з етнографічного і класового боку, революційна боротьба, селянський рух і ін., нарешті початки соціалістичного будівництва - Дніпрельстан.

Отже, будуючи систему музеїв, слідувало б урахувати, що Краєві музеї варті найбільшої уваги. На нашу думку, до Краєвих музеїв мають увійти округи, що історично й економічно зв'язані між собою: так, до Дніпропетровського Краєвого прилучити Кременчуцьку округу, Запорізьку, Криворізьку, деякі райони Мелітопольської і Херсонської округ. І всюди по Україні улаштувати прибл. 5 таких Краєвих музеїв, як напр., у Києві, Харкові, Кам'янці, Одесі і Дніпропетровську. Оці Краєві музеї мають у всіх деталях освітлювати затверджені за ними округи.

Зараз у практиці Дніпропетровського Краєвого музею спостерігається сила таких прикладів: у м. Запоріжжі, Кременчуці, Нікополі, Новомосковську організовано музеї (округові чи місцеві), звичайно такі початки треба вітати, бо вони свідчать про культурний рух низу, але з другого боку ненормальність виявляється в тому, що діставши один або два екземпляри з запорізької чи археологічної збірки, відчиняють відповідний відділ і цим не дають можливості зосередити їх в музеї, що має на це дані й рацію. Крім того той же округовий чи місцевий музей по своєму змісту являється не лабораторією життя, як слідувало б, а т.зв. (так званим) «будинком старовини».

На наш погляд, відкриваючи округові музеї, дати їм спромогу провадити дослідницьку роботу в напрямках сучасності: з етнографії, відокремивши матеріальну культуру, кустарні вироби, сільське господарство, промисловість, природа, народна освіта, революційний рух і ін., що ж до археології та історії, то при кожному Краєвому музеї (а їх очевидно буде не багато) утворити репродукційну майстерню, яка, посилаючи разом з не потрібними дублетами вироби й фотографії, дасть можливість і округовим чи місцевим музеям улаштувати ті відділи, що і в Краєвих музеях. Таким чином, належить провести роботу обміну і передачі експонатів між музеями в такому порядку, щоб краєві музеї взяли під своє ідеологічне керування окрмузеї, склавши цим музейний колектив в даному краєві.

Одноразово з цим треба настійливо подбати про те, щоб принаймні законодавчим шляхом повернено було всі речі, що перебувають у союзних республіках і так або інакше належать Україні: це дасть спромогу заповнити порожні місця в колекціях наших музеїв.

Краєві музеї мають освітлювати собою не тільки сторони історично-суспільного життя, а й природу, економіку, сільське господарство и., таким чином розпорошуватись тим, що відчиняти окремі музеї археології, історії, природи, промисловості, не приведе до бажаних результатів, тому було б доцільним централізувати музейну роботу у всіх її проявах в Краєвих музеях, відчинивши відповідні відділи з висококваліфікованим складом співробітників, це буде корисним з наукового та економічного боку. Про музеї республіканського значення потрібно обговорити на музейній нараді, а до того поставити питання вивчення необхідності їх організації. Всі музеї, як краєві, так і округові, треба наблизити до наукових установ з красназавчим ухилом і ознаками.

2. Вважати, що при учбових закладах утримувати й заново улаштовувати музеї немає рації, головним чином тому, що такі музеї, будучи одірвані від типових, не зможуть провадити за єдиним планом тієї роботи, яка буде поставлена перед музеями в галузі наукової і політосвітньої; там методична й

методологічна робота набиратиме свого характеру, бо це виходитиме з специфічних умов даного учбового закладу, але все це може несприятливо відбитися на роботі Краєвих чи округових музеїв.

На нашу думку, при учбових закладах залишати лабораторії, але забрати звідти все те, що носить музейний характер, сконцентрувавши все це в округових чи краєвих музеях. (В даному разі ми не говоримо про кабінети, як хімічні, фізичні, ботанічні ін.)

Рівнобіжно з цим дати широку можливість користатися учням і студентам збірками музеїв, оскільки їм це потрібно.

3-5. У внутрішній роботі музеїв рішуче перевести справу обліку, завівши єдину форму каталогів і картотеки. Це найактуальніше питання кожного музею (див. додатки). Систематизація та експозиція експонатів має йти з орієнтацією на сучасний світогляд, ц. т. виставити експонати в історично-хронологічному порядку так, щоб у цих матеріальних пам'ятках видно було культурні прагнення, ідеологію, політичну та класову боротьбу і ін. Знову таки це питання вимагає спеціальних студій, щоб дійсно в сучасному матеріалістичному світогляді освітити музейними збірками суспільні явища, поставивши питання вивчення справи класифікації, хронології, наукового опису, експозиції.

Це буде матеріал колективу музеїстів, який дасть можливість виробити тверді положення про роботу музеїв на довгі роки. Анкетним шляхом цю роботу можна перевести незабаром.

6. На нашу думку, за директором музею залишити крім «адміністративно-економічних функцій» і наукові, це дасть можливість без перебою провадити роботу, бо Рада музею не завжди збирається, та й окремі члени її можуть інколи не зовсім розумітися на музейній роботі, з одного боку, і ін., з другого – це буде гарантією тому, що на чолі музею буде стояти широко освічена людина, яка плануватиме роботою в усіх проявах музейного життя. Рада музею має бути як орган контрольний, що може накласти своє вето на неправильні дії директора, а спірні питання підносити на розгляд Укрнауці. У всякому разі Укрнаука має безпосереднього представника в особі керівника музею – директора, вона призначає й звільняє, контролює його роботу, а також і Ради. Надалі бажано було б, щоб персональний склад робітників музею і ради, а особливо науковий, затверджувала Укрнаука з наближенням до того, щоб у співробітників музеїв брали людей з вищою освітою, це в роботі музеїв має велике значення.

7. На сьогоднішній день справа з друком набрала особливої ваги. Коли поглянемо в минуле, то побачимо, що в кожному навіть провінційному місті робились спроби провадити дослідницьку роботу, що мала здебільшого

історично-краєзнавчий ухил: видавалися «летописи, отчеты, записки і ін.» З часів громадянської війни ця робота припинилась і тільки зараз, коли кожна наукова установа хоч в деякій мірі зміцніла, появились неугавні клопоти про друкування зібраних за цей час матеріалів. Таким чином, справа краєзнавчої роботи набрала особливого значення. Отже, за нашим проектом Краєві музеї мають стати і в цьому відношенні осередком, що мусить охоплювати собою і ілюструвати даний край, зосередивши навколо себе всі ті сили, що будуть потрібні на цьому полі. Кожний Краєвий музей, зав'язавшись периферією шляхом кореспондентів - культурників краєвої інспектури охорони пам'яток матеріальної культури та природи і своїх уповноважених, поставить цей зв'язок у такий спосіб, щоб допомагати кожному дослідникові в утворенні сприятливих умов у всіх ділянках роботи.

А кожний музей має видавати, в залежності від ресурсів, періодичне видання «ЗБІРНИК», друкуючи там наукові розвідки в зв'язку з музейними збірками і в міру можливості статті краєзнавчого характеру.

На наш погляд, при Укрнауці треба було б видавати спеціального журналу музейного характеру, бо «Бюлетень» цілком задовольнити не може. А такий би журнал мав свою рацію, тим більше, що до нього треба було б прилучити інспектури охорони пам'яток культури: сила проблематичних питань у музейній роботі, постановка роботи в СРСР і за кордоном, дискусії з окремих питань музейного будівництва і ін., все це укупі його цілком би виправдало.

8. Оскільки в системі нашої професійної освіти й соціального виховання (не беручи спеціальних Вузів) цикли гуманітарних дисциплін зменшені, учень та й студент, закінчивши профшколу, немає можливості орієнтуватися на далекому минулому і історичних перспективах: широкі кола робітників, селян і молоді, що зросли на наших очах, – це все маси, для яких музей має приготувати і наочно показати ілюстровану історію людства в матеріальних пам'ятках його вікової творчості. Разом з цим інституцій, які готували б кваліфікованих музейних робітників, на сьогоднішній день ще не має, тому цілком вчасно висуває Укрнаука питання про заведення аспірантури при наших музеях. На наш погляд, щоб забезпечити себе робітниками, бажано, щоб навіть до музейної наради Укрнаука виробила положення й приступити до переведення цієї роботи.

Кожний претендент в аспіранти має подати до директора будь-яку свою роботу наукового характеру, який в свою чергу, поклавши висновок укупі з своїми науковими співробітниками, посилає заяву до Укрнауки. Укрнаука розглядає роботу й заяву і в разі затвердження висилає повідомлення про прийом подавця в аспіранти і термін перебування в аспірантах - три роки. Аспірантів поставити в такі умовини, щоб вони знали одно лише музейне

діло, в певній мірі забезпечити матеріально і дати спромогу безгрошово їздити по музеях СРСР і в разі можливості за кордон, розуміється, в аспіранти набирати молодь з закінченою вищою освітою. Для складання програми аспірантам утворити комісію з відомих Укрнауці учених – музеїстів, а по закінченню 3-х річного студіювання - аспірант тримає іспит при Укрнауці на наукового співробітника з певної галузи сучасного знання.

Між іншим, при Дніпропетровському Краєвому музеї можна, на наш погляд, спеціалізуватися на такому: археологія, народне мистецтво, етнографія. (Тут в етнографії – надзвичайно широке поле діяльності, бо той різноманітний колонізаційний рух дав багато нових своєрідних етнографічних елементів в суспільному житті).

9. Складання провідників для широкого кола глядачів, принаймні в умовах Дніпропетровського Краєвого музею, зараз – річ не можлива, урахувавши те, що через рік–два музей має перейти в нове приміщення. Справа з екскурсородами організована в нашому музеї давно, а збільшилася потреба в цьому цього літа, в зв'язку з Дніпрельстаном.

Директор музею
Академік

/Яворницький/

Секретар

/Матвієвський/

*Науково-діловодний архів ДНІМ. Оп. 1 (1918 – 1967). Арх. спр. № 23. Арк. 6-8.